

ΜΙΛΟΥΝ ΣΤΟ «Κ» ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ, INVESTOR MANAGERS,

Οι αιτίες, οι συνέπειες και το μέλλον

ΤΗΣ ΝΑΤΑΣΣΑΣ Ν. ΣΠΑΓΔΑΔΡΟΥ

Είπαν ότι ήταν η ημέρα που άλλαξε τον κόσμο και την Ιστορία. Τη χαρακτήρισαν αποφράδα ημέρα που δεν θα ξεχαστεί ποτέ από κανέναν πολίτη, αφού το χτύπημα δεν έγινε μόνο στην καρδιά του σύγχρονου κόσμου αλλά κυρίως στην ισχυρότερη πόλη του κόσμου.

Οποιος και εάν είναι ο χαρακτηρισμός που θα καταγράψει πια η Ιστορία, ένα χρόνο μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, το βέβαιο είναι ότι πολλές είναι οι συνέπειες της θλιβερής εκείνης ημέρας, σε πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό και ψυχολογικό

επίπεδο, όχι μόνο στις ΗΠΑ αλλά διεθνώς. Ταυτόχρονα, πολλά είναι και τα ερωτηματικά που κυριαρχούν για το χτύπημα και την επόμενη ημέρα. Βέβαια μία μεγάλη μερίδα του κόσμου εκτιμά ότι τα σκάνδαλα τύπου Enron έβλαψαν τελικά πολύ περισσότερο την αμερικανική οικονομία από την ίδια την τρομοκρατία. Για όλα τα παραπάνω, για το πώς οδηγηθήκαμε στην 11η Σεπτεμβρίου, για το πώς αλλιάζει η οπτική γωνία των Αμερικανών, επιθυμώντας να παρέμβουν πια στα παγκόσμια προβλήματα, μιλούν στο «Κ» επιχειρηματίες, investor managers, οικονομολόγοι, μάντζερ από την Ελλάδα και τις ΗΠΑ.

ΤΖΟΝ ΚΑΤΣΙΜΑΤΙΔΗΣ: Ελληνοαμερικανός επιχειρηματίας. Επικεφαλής της RED APPLE που δραστηριοποιείται σε τομείς όπως τράπεζες, διυλιστήρια, σούπερ μάρκετ, αεροπολία.

Στις 11 Σεπτεμβρίου 2001 δεν χάσαμε μόνο δύο κτίρια, άλλωστε τι αξία έχουν, χάσαμε όμως 3.000 ανθρώπους. Το χτύπημα επηρέασε όλο τον κόσμο και οι επιπτώσεις του ήταν οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και ψυχολογικές, ενώ η εκτίμησή μου είναι ότι θα αργήσουμε πολύ να συνέλθουμε όλοι μας. Το οικονομικό κόστος - όσον αφορά ειδικότερα τις μεταφορές - αλλά και το ψυχολογικό, είναι αυτό που κυριαρχεί ιδιαίτερα. Θα σας αναφέρω στο σημείο αυτό δύο παραδείγματα: Πριν από το χτύπημα πήγαινα δύο φορές το μήνα στην Ουάσιγκτον, ενώ εδώ και ένα χρόνο δεν έχω πάει. Επίσης δύο εβδομάδες κάθε Αύγουστο έρχομαι στην Ελλάδα για διακοπές. Εφέτος δεν ήρθα. Και ξέρετε γιατί; Δεν έχω όρεξη και νομίζω ότι υπάρχει πολύς κόσμος που σκέφτεται όπως εγώ. Από την άλλη πλευρά αυτό που είναι τραγικό όσον αφορά την αντίπερα όχθη που είναι οι μουσουλμάνοι, αυτό που πραγματικά με ενοχλεί είναι ότι δεν έχουν αρχήσει. Δεν με ενδιαφέρει τι πιστεύεις, αρκεί να πιστεύεις κάπου.

ΚΡΙΣ ΣΠΥΡΟΥ: Πρόεδρος της Ελληνοαμερικανικής Ένωσης

Από τα σημαντικότερα πράγματα που έχουν γίνει στην ιστορία της Αμερικής τα τελευταία 50 χρόνια, ήταν αναμφισβήτητο το χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001. Δεν επηρέασε μόνο την παγκόσμια οικονομία, αλλά και την ψυχοσύνθεση των ανθρώπων και των κυβερνήσεων. Άλλαξε σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο ενημέρωσης, αλλά και την καθημερινότητά μας, για παράδειγμα, όπως τότε και με ποιο τρόπο θα ταξιδεύουμε. Η παραχώρηση δικαιωμάτων σε λαούς και μειονότητες απεδείχθησαν ότι ήταν αυτά που οδήγησαν στην καταστροφική ενέργεια, ενώ οι δυνάμεις ασφαλείας των ΗΠΑ πίστηκαν κυριολεκτικά στον ύπνο. Η «καμπάνα» της 11ης Σεπτεμβρίου ήταν τόσο δυνατή, που τα τύμπανα έχουν ερεθιστεί με αποτέλεσμα να μην αφήσει κανέναν αδιάφορο. Όχι μόνο η οικονομία αλλά και οι παράνομες επιχειρήσεις σε παγκόσμιο επίπεδο έχουν πληγεί. Η ευχή μου είναι το χτύπημα αυτό, όταν περάσει πια ο πόνος και το σοκ, να λει-

• Πολλά τα ερωτηματικά που κυριαρχούν για το χτύπημα αλλά και την επόμενη μέρα.

• Αρκετοί πιστεύουν πως περισσότερο έβλαψαν τις αγορές τα σκάνδαλα παρά αυτό καθ' εαυτό το τρομοκρατικό χτύπημα.

τουργήσει θετικά και να μας κάνει όλους καλύτερους ανθρώπους. Να μπορέσουμε να δημιουργήσουμε μία κοινωνία πιο δυνατή με αλληλοσεβασμό και σκληρή δουλειά ώστε ποτέ ξανά να μην επαναληφθεί η αποφράδα αυτή ημέρα. Επίσης, οι ηγέτες να αντιληφθούν ότι τίποτε δεν είναι δεδομένο, ο κίνδυνος δεν είναι de facto και πως θα πρέπει να προσπαθούν συνεχώς για την ασφάλεια των λαών τους.

ΑΛΕΞΗΣ ΛΑΜΝΙΑΔΗΣ: Γενικός διευθυντής του Ελληνοαμερικανικού Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου

Ενα χρόνο μετά το απεχθή γεγονός της 11ης Σεπτεμβρίου, δύο διδάγματα προκύπτουν: Το μεν ένα είναι ότι η τρομοκρατία ως όπλο πάντοτε εκपुरοσκορεί, δημιουργώντας περισσότερα προβλήματα στους πυροβολώντες, παρά στα θύματα. Το δεύτερο είναι ότι οι δημοκρατικές κοινωνίες με-

τά από κάποιο σάστιμα - που είναι και πρόνομο ταυτόχρονα των δημοκρατικών κοινωνιών - αντιδρούν σθεναρά σε τέτοιου είδους προκλήσεις και πάντοτε κερδίζουν. Επιπλέον αυτό που πρέπει όλοι να γνωρίζουμε, είναι ότι το μέλλον της ανθρωπότητας χαράσσεται από την κοινή πορεία ΗΠΑ - Ευρώπης.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΟΥΤΑΦΙΔΗΣ: Ιδρυτής και πρόεδρος της Olympic Asset Management

Το χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου ήταν το πρώτο εχθρικό πολεμικό χτύπημα στην ιστορία και στην καρδιά της Αμερικής από τη δημιουργία της. Οι Αμερικανοί μέχρι τότε έβλεπαν τις πολεμικές συρράξεις παγκοσμίως παθητικά από την τηλεόραση και μόνο στον βαθμό που το κάθε κανάλι τις παρουσίαζε στις ειδήσεις. Οι Αμερικανοί συνειδητοποιούν μετά το χτύπημα ότι ανήκουν στην παγκόσμια κοινωνία και η ζωή τους επηρεάζεται από τα διεθνή

ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΙ, ΜΑΝΑΤΖΕΡ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΗΠΑ

μετά το χτύπημα στο Wall Trade Center

προβλήματα, αντιπαράθεσεις, συγκρούσιμα συμφέροντα και ό,τι παράγοντες συνθέτουν τους πολέμους, στην παγκόσμια Ιστορία.

Όταν έφθασα στις ΗΠΑ το 1989 και ξεκίνησα να εργάζομαι, οι Αμερικανοί και δη οι οικονομικοί - επενδυτικοί σύμβουλοι των χρηματιστηριακών εταιρειών, όταν μιλούσαν για επενδύσεις κεφαλαίων ήταν σαφές ότι αναφέρονταν στο δολάριο. Υπήρχε το δολάριο και οι άλλοι. Οι ΗΠΑ είναι μία κλειστή οικονομία σχεδόν αυτόκλητη, όπου ένα βασικό προϊόν που δεν διαθέτουν είναι το πετρέλαιο, κάτω από τα 25 δολάρια.

Πώς φθάσαμε στην 11η Σεπτεμβρίου; Το βασικό πρόβλημα αυτού του κορυφαίου γεγονότος μαζί με πολλά άλλα οφείλεται στο έλλειμμα που έχει η δομή του δημοκρατικού πολιτεύματος και της διακυβέρνησης των ΗΠΑ. Το βασικό πρόβλημα είναι ο τρόπος χρηματοδότησης, το λεγόμενο *campaign financing*, του προεκλογικού αγώνα των κομμάτων των υποψηφίων και τελικά των κυβερνήσεων που εκλέγονται. Αλλάστε αυτό το πρόβλημα είναι γνωστό και μάλιστα ήρθε έντονα στην επιφάνεια από τον συνυποψήφιο των ρεπουμπλικάνων έναντι του Μπους, John Mc Cain, στην τελευταία εκλογική αναμέτρηση για την εκλογή του προέδρου των ρεπουμπλικάνων. Ο John Mc Cain χρησιμοποίησε ως βασικό άξονα της καμπάνιας του την «αναδιάρθρωση της χρηματοδότησης των προεκλογικών αγώνων».

Όπως όλοι γνωρίζουμε, στα δημοκρατικά πολιτεύματα η εκλεγόμενη εξουσία νομοθετεί και καθορίζει την εξωτερική, οικονομική, κοινωνική και κάθε άλλη πολιτική της χώρας. Δυστυχώς όμως, ο μισός χρόνος της καθημερινής δραστηριότητας όλων των πολιτικών - νομοθετών αναλώνεται στη διεκπεραίωση των αιτημάτων ή απαιτήσεων των χρηματοδοτικών τους φορέων σε συνεργασία με τα λόμπι τους και ο υπόλοιπος από ό,τι φαίνεται, στη συγκέντρωση χρημάτων για τον επόμενο προεκλογικό αγώνα.

Συνεπώς, μήπως η απανθράκωση των υψηλότερων κτιρίων (οικονομικών συμβόλων της Αμερικής) ήταν αποτέλεσμα της εξωτερικής της πολιτικής από τον Βαθ Παγκόσμιο Πόλεμο έως την 11η Σεπτεμβρίου 2001; Η μήπως δεν είναι τυχαίο ότι ο υπουργός Αμύνης του πατέρα Μπους κατά την εισβολή των Αμερικανών στον πρώην σύμμαχό τους και σημερινό συνεργάτη της Αλ Κάιντα, Ιράκ, και κατόπιν CEO από το 1995-2000 της δεύτερης στον κόσμο εταιρείας παροχής υπηρεσιών σε πετρελαιοπαραγωγικές περιοχές και εταιρείες Halliburton Co, με έδρα το Ντάλας Τέξας, είναι ο σημερινός, κάτι περισσότερο από αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Μπους του νεότερου, Ντικ Τσέιν; Ο οποίος Τσέιν, προετοιμάζεται για τη συνέχιση του έργου του με νέα εισβολή στο Ιράκ παρά τις διαφωνίες της ομάδας του υπουργού των Εξωτερικών, Κόλιν Πάουελ, εντός του Ρεπουμπλικανικού Κόμματος και σχεδόν όλων των τότε συμμαχικών χωρών του πατέρα Μπους.

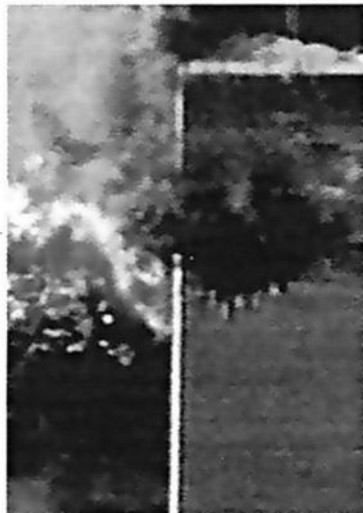
Ενα άλλο έμπρακτο παράδειγμα των αποτελεσμάτων της πολιτικής των ΗΠΑ, εκλεγμένων κυρίως μέσω της προεκλογικής χρηματοδότησής τους από τα ισχυρά διαπλεκόμενα οικονομικά κέντρα, είναι η σημερινή επανάληψη της κερδοσκοπικής χρηματιστηριακής «φούσκας» που γνώρισαν οι ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης της δεκαετίας 1920-30 με τα γνωστά αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης που εύχονται να μην επαναληφθεί.

Σήμερα, όπως και στο παρελθόν, παρατηρούμε ότι η ιστορία επαναλαμβάνεται με την ψηφιακή-

K. HELLAS

Ενα χρόνο μετά την επίθεση οι διεθνείς αγορές δεν έχουν βρει το δρόμο της ανάκαμψης.

πληροφορική επανάσταση στην πραγματική οικονομία και το κερδοσκοπικό - χρηματιστηριακό φούσκωμα και ξεφούσκωμα της οικονομίας των χωρών ή των αξιών.

Η τότε βιομηχανική επανάσταση, οι δημοκρατικά εκλεγμένοι πολιτικοί νομοθέτησαν, δυστυχώς μετά τη χρηματιστηριακή και οικονομική καταστροφή και υπό την πίεση των γεγονότων και αγανάκτηση των ψηφοφόρων τους διαχωρίζοντας τις εμπορικές τράπεζες από τις επενδυτικές - χρηματιστηριακές τράπεζες, περιορίζοντας αρκετά τα συγκρούσιμα

N. ΜΠΟΡΝΟΖΗΣ

συμφέροντα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα διά του νόμου Glass Steagall.

Τον εν λόγω νόμο κατήγγειλαν ομοφώνως και πανηγυρικά δημοκρατικοί και ρεπουμπλικάνοι στις 12 Νοεμβρίου του 1999 στην κορυφή των αξιών στη Wall Street, αφού βεβαίως η βιομηχανία της Wall Street (τράπεζες, χρηματιστηριακοί και επενδυτικοί οίκοι κ.λπ.) μαζί με τις ελεγκτικές εταιρείες, ήταν οι πρώτοι προεκλογικοί χρηματοδότες και των δύο κομμάτων και ιδιαίτερα πολιτικών, όπως ο Phill Gramm (ρεπουμπλικάνος γερουσιαστής του Τέξας) επικεφαλής της Banking Committee του Κογκρέσου έως το 2000 και σήμερα επικεφαλής των ρεπουμπλικάνων στην ίδια Επιτροπή.

Ο Phill Gramm είναι γνωστός για τη φιλοσοφία του σε λιγότερους νόμους και κανονισμούς της αγοράς. Σημειώτεται, η σύζυγός του Wendie Gramm ήταν μέλος του ΔΣ της Enron έως το Μάιο του 2002.

Στη σημερινή ψηφιακή επανάσταση του Internet τη μεγαλύτερη οικονομική επανάσταση μετά τη βιομηχανική, όπου θα αλλάξει κατά πολύ η παραγωγική διαδικασία και θα ανακαταείμει και πάλι τα εισοδήματα παγκοσμίως, την εκμεταλλεύτηκαν και πάλι οι κερδοσκοπικές οικονομικές δυνάμεις με συνεργάτες τους, τους πολιτικούς που χρηματοδότησαν την επανεκλογή τους.

Πιστεύω ότι το μαχαίρι πρέπει να φθάσει στο κόκαλο, αναγκάζοντας τους σημερινούς πολιτικούς να ψηφίσουν ένα σύγχρονο νόμο «Glass Steagall» διαχωρίζοντας το investment banking department των χρηματιστηριακών εταιρειών που πουλάει επενδυτικούς τίτλους στο κοινό, από το asset management department της διαχείρισης κεφαλαίων που αγοράζει τίτλους για το κοινό και να ισοσκελίσουν τις δυνάμεις προσφοράς και ζήτησης. Έτσι θα αποφύγουν ένα βασικό συγκρούσιμο συμφέρον στις αγορές, αποφεύγοντας καινούριες «φούσκες».

Αναφερόμενος στις συνέπειες της 11ης Σεπτεμβρίου, ο κ. Μουταφίδης τονίζει ότι η συμμετοχή των ΗΠΑ στα παγκόσμια προβλήματα έχει αλλάξει σημαντικά, πλήρωσαν τα χρέη τους στον ΟΗΕ και αυτό ήταν επίτευγμα του Κόλιν Πάουελ.

Οικονομικές επιπτώσεις, επίσης, σημειώθηκαν στην αύξηση των ενοικίων κατά 20%, ενώ το τελευταίο διάστημα γίνονται συζητήσεις και στο χώρο του real estate και κατά πόσο θα αποδειχθεί ή όχι ένα τεράστιο «μπαλόνι». Όσον αφορά τις κοινωνικές συνέπειες, μετά το τρομοκρατικό χτύπημα ο Αμερικανός είναι σαφές ότι σκέφτονται παγκόσμια. Αρχίζουν και αισθάνονται πολίτες του κόσμου, είναι πιο ώριμοι και τα διεθνή προβλήματα τους αγγίζουν.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΟΡΝΟΖΗΣ: Πρόεδρος της CAPITAL LINK στη Νέα Υόρκη

Το χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου κατέρριψε το συναίσθημα του αλώβητου, το οποίο είναι αλήθεια ότι κυριαρχούσε μέχρι τότε στις ΗΠΑ. Οι Αμερικανοί είδαν την τρομοκρατία να έρχεται για πρώτη φορά στο έδαφός τους. Πιστεύω, ωστόσο, ότι το σοκ απέβη θετικά για όλους τους πολίτες, διότι αφενός τους χαλύβδωσε και αφετέρου τους έφερε πιο κοντά. Οι Αμερικανοί από την πρώτη στιγμή δεν εφησυχάσαν. Να σημειώσουμε ακόμη, ότι μέχρι το χτύπημα η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ γινόταν σε μεγάλο βαθμό χωρίς τη συμμετοχή του ευρύτερου κοινού. Αυτό σήμερα έχει αλλάξει, αφού η εξωτερική πολιτική γίνεται πολύ πιο παρεμβατική με τη συμμετοχή του ευρύτερου κοινού.

Η 11η Σεπτεμβρίου επέφερε μικροκλυδωνισμό στο οικονομικό σύστημα αλλά δεν άφησε σημάδια. Πολύ μεγαλύτερη ζημία έχουν επιφέρει τα σκάνδαλα τύπου Enron, παρά η τρομοκρατία.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΗΣΑΪΑΣ: Γενικός διευθυντής του ΕΛΚΕ (Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων): Η επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου κρίνεται υπό τρία διαφορετικά πρίσματα

• **Διαχρονικό / ιστορικό.** Νομίζω ότι ο ιστορικός του μέλλοντος θα αξιολογήσει την 11ετία 1990-2001 ως την περίοδο της απόλυτης παγκόσμιας κυριαρχίας της Δύσης και ειδικά της Αγγλοσαξωνικής της πτέρυγας υπό την ηγεσία της Αμερικής.

Η επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου αποτέλεσε μία κομψή στην περίοδο αυτή, καθώς αμφισβήτησε εμπράκτως τον ηγεμονικό ρόλο και το απυρόβλητο. Λογικά η υπερδύναμη έχει τη δυνατότητα, χρησιμοποιώντας πολιτικο-στρατιωτικά μέσα, να επαναφέρει το status quo και να το διατηρήσει στο μέλλον, άγνωστο όμως για πόσο διάστημα.

• **Πολιτικά / κοινωνικά / ψυχολογικά.** Το αίσθημα του φόβου που το τρομερό γεγονός προκάλεσε, θα οδηγήσει την πλειοψηφία των πολιτών των δυτικών κρατών να είναι διατεθειμένη να δεχθεί μείωση των ατομικών ελευθεριών με αντάλλαγμα την αυξημένη αίσθηση ασφάλειας.

Αυτή η συλλογική ψυχολογική κατάσταση θα διευκολύνει διά της ανοχής, μεταλλαγές προς αυστηρότερες μορφές κοινωνικοπολιτικής οργάνωσης.

• **Επιχειρηματικά.** Ο απόηχος του γεγονότος έπληξε τομείς και κλάδους των οποίων η ευμερμία εξαρτάται από την αίσθηση ασφάλειας. Τέτοιοι τομείς είναι ο τουρισμός και οι συγκοινωνίες και ειδικά οι αεροπορικές.

Στην Ελλάδα ενώ ο μαζικός τουρισμός μειώθηκε, τα τουριστικά επιχειρηματικά σχέδια για βελτιώσεις και προσθήκες εξοπλισμού που στοχεύουν στο κοινό των Ολυμπιακών Αγώνων δεν έχουν δείξει σημεία αναστροφής, τουλάχιστον σύμφωνα με τη δική μας εμπειρία στο ΕΛΚΕ. Συνεπώς κρίνω σωστό να προσδοκούμε ότι θα υλοποιηθούν βάσει των αρχικών σχεδιασμών.